

Met de komst van het nieuwe kabinet is de verwachting dat de onder minister Henk Kamp ingezette liberalisering van het ruimtelijk orderingsbeleid, verder vorm zal krijgen. Dat betekent dat plattelandsgebieden niet langer te maken zullen hebben met allerlei beperkingen bij het realiseren van uitbreidingsplannen.

Nieuwe Dorpen, nieuwe kansen?

De gedachten van Kamp hebben tot veel reacties geleid, waarin de zorg werd geuit dat daardoor de openheid en schoonheid van het landelijk gebied verloren zouden gaan. Daar is tegenin gebracht dat het zo'n vaart niet hoeft te lopen. Lagere overheden zijn zeer wel in staat te bepalen waar, zonder gevaar voor aantasting van de landschappelijke kwaliteit, uitgebreid kan worden en waar niet. Wij gaan in dit artikel nog verder, en stellen dat het liberalere beleid kansen biedt om de levenskwaliteit in ruime zin (dus ook de landschappelijke) te verhogen. Die kansen liggen in het bouwen van Nieuwe Dorpen.

Het ruimtelijk beleid dat men nu aan de kant wil schuiven heeft noch voor de stad noch voor het platteland goed uitgepakt. Wat betreft de stad geldt dat dit beleid heeft geleid tot de bouw van een groot aantal VINEX-locaties, die sterk op elkaar lijken. Daardoor verliezen verschillende regio's hun identiteit en verworden zij tot eenheidsworst. Bovendien worden er zoveel huizen per hectare gebouwd dat onvoldoende ruimte overblijft voor door de nieuwe bewoners gewenste parkeergelegenheid en groen in de wijk. Daarnaast blijkt het ook moeilijk te zijn om de afgesproken hoeveelheden woningen te realiseren.

Uitgaande van de reacties van de tegenstanders van liberalisering van het ruimtelijk orderingsbeleid, zou verwacht worden dat het huidige, restrictieve beleid gunstig is geweest voor het landelijk gebied. Dat is echter niet het geval. Bestaande dorpen vergrijzen, omdat jongeren en jonge gezinnen met kinderen er vaak geen woon- en werkcarrière kunnen opbouwen. De oververtegenwoordiging van ouderen betekent een teruggang van het verenigingsleven en leidt dus tot sociale verarming. Bovendien tikt er een tijdbom in die zin dat die ouderen steeds ouder worden en

waarschijnlijk meer hulpbehoevend. De huidige organisatie van de zorg is daar niet voldoende op toegesneden. Voor zover er toch gebouwd mag worden, gebeurt dat meestal door een paar huizen vast te plakken aan de bestaande bebouwing. Dergelijke uitbreidingen zijn vaak weinig aantrekkelijk, zoals de in dit verband vaak gebruikte term 'verschimmeling' al aangeeft. Ze zorgen op den duur voor een wanverhouding tussen het centrum met zijn voorzieningen en de daarvan afhankelijke woonwijken. Wie denkt dat het landschap er op vooruit is gegaan vergist zich. Uit de Natuurbalans 2002 van het Natuurplanbureau blijkt dat landschappen in Nederland de afgelopen jaren steeds uniformer zijn geworden en dat de aanhoudend hoge milieudruk de natuurkwaliteit aantast.

Welke kansen bieden nieuwe dorpen in dit verband? Om dat na te gaan is InnovatieNetwerk – een door het kabinet-Kok in het leven geroepen organisatie met als doel het stimuleren van belangrijke vernieuwingen in het landelijk gebied en de agrarische keten – samen met een groot aantal partijen een project gestart. In de eerste (verkennde) fase van dat project is getracht nieuwe kansen te identificeren door gesprekken en brainstormen met vertegenwoordigers vanuit de verschillende overheden, maatschappelijke organisaties en uit wetenschappelijke kring. De resultaten zijn vastgelegd in het rapport *De Nieuwe Dorpen*. Het rapport verschijnt in de reeks van InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster onder de titel *De Nieuwe Dorpen. Nieuw leven in landelijk gebied – een verkenning*.

In het rapport worden verschillende kansen genoemd die met nieuwe dorpen benut zouden kunnen worden. Allereerst stellen zij het platteland (weer) in staat te voorzien in de woonbehoefte van de eigen bewoners. Dat kan op een zodanige manier dat bestaande dorpen niet worden aangetast door het alsmear bijbouwen van woningen. Verder lijkt het mogelijk door bijvoorbeeld een kenmerk, thema mee te geven ('branding') nieuwe economische dragers te ontwikkelen, die zorgen voor flinke werkgelegenheid. Denk in dit verband aan dorpen gericht op ICT-ers met een eigen bedrijfje, dorpen die zich specialiseren in het toerisme rond paarden, kunstenaarsdorpen, en dergelijke.

Nieuwe dorpen maken het verder mogelijk de kennis te benutten die voor stedelijke wijken is ontwikkeld over het gecombineerd aanbieden van voorzieningen. Zo is voor Groningen een ontwerp gemaakt voor een school met bibliotheek, kinderopvang, consultatiebureau, buurthuis, zwembad, sportvoorzieningen en een café. Dit ontwerp gaat uit van achtduizend bewoners en kan dus vrij gemakkelijk naar een dorpse setting worden vertaald. Speciaal voor dorpen zijn ook nieuwe concepten ontwikkeld over zorg, zoals bijvoorbeeld de Te Plakformule in Friesland. Kern is een zorgcentrum waarover het dorp zelf zeggenschap heeft en dat burenhulp combineert met professionele zorg. Daardoor kunnen de kosten laag gehouden worden.

Een belangrijk punt ten aanzien van dorpen vormt de sociale cohesie. Om allerlei redenen, bijvoorbeeld veel import van buiten, is die sociale cohesie in bestaande dorpen soms sterk aan het verzwakken. In een nieuw te ontwikkelen situatie zou dit voorkomen kunnen worden door bewoners bijvoorbeeld pleintjes en andere

*Nieuwe Dorpen stellen
het platteland (weer) in staat
te voorzien in de woonbehoefte
van de eigen bewoners.*

publieke voorzieningen in gemeenschappelijk eigendom te geven, en misschien ook wel door het weer in het leven roepen van het fenomeen 'gemene gronden'. Die laatste zouden dan niet door Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten beheerd moeten worden, maar door de bewoners zelf.

Door nieuwe dorpen in te passen in het landschap en aan te passen aan de identiteit van het gebied waarin gebouwd worden, kan een belangrijke ruimtelijke kwaliteitsslag gerealiseerd worden. Denk in dit verband aan knusse, enigszins gesloten Brabantse dorpen en meer open dorpen in bijvoorbeeld Groningen. Bovendien worden nieuwe dorpen natuurlijk niet in landschappelijk of ecologisch waardevolle gebieden gebouwd, maar juist daar waar een (flinke) opknapbeurt of zelfs sanering nodig is. Via een opslag op de verkoopprijs van de gebouwde huizen kunnen daarvoor fondsen gegenereerd worden. Dit geld wordt weer terugverdiend omdat uit allerlei onderzoeken blijkt dat huizen in mooi groen een hogere marktprijs kennen.

Voor steden biedt een dergelijk bouwbeleid op het platteland een grote ontlasting. De te realiseren hoeveelheden huizen worden kleiner, waardoor er minder en in lagere dichtheden gebouwd kan worden. Het bouwen van kleinere aantallen huizen past beter bij de huidige ontwikkelingen. Door lagere dichtheden kan ingespeeld worden op wensen van (toekomstige) bewoners ten aanzien van groen en parkeerruimte. Hierdoor verbetert de concurrentiepositie van het stedelijke wonen, waardoor de gevreesde trek van de stad naar het platteland grotendeels achterwege zou kunnen blijven.

Moeten we nu gelijk nieuwe dorpen gaan bouwen? Dat lijkt ons wat erg kort door de bocht. Onze gedachten gaan eerst uit naar het verder uitwerken van de hier gepresenteerde gedachten voor concrete locaties. Contacten daarvoor met gemeenten en provincies zijn reeds gelegd. Afhankelijk van de resultaten van die concretisering kan de volgende stap bepaald worden. Wat als een paal boven water staat, is dat veel ideeën die in het kader van Nieuwe Dorpen ontwikkeld zijn of worden ook in bestaande dorpen en zelfs in Vinex-wijken toepasbaar zijn.

Inlichtingen: Nico Beun en Hans Hillebrand van het InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster. Telefoon (070) 3785929.
E-mail: n.j.beun@innonet.agro.nl.